

21.1.2026

EOAK/7698/2025

Ratkaisija: Oikeusasiamies Jari Råman

Esittelijä: Esittelijäneuvos Terhi Arjola-Sarja

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA VIRANOMAISTEN TIETOJÄRJESTELMIEN JA TIETOLIIKENNEJÄRJESTELYJEN TIETOTURVALLISUUDEN JA VARAUTUMISEN ARVIOINTIA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTTAMISESTA

Valtiovarainministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa edellä tarkoitetusta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Lausunnossani keskityn erityisesti ehdotetun esityksen ongelmallisuuteen oikeusasiamiehen aseman kannalta. Esitän seuraavan.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi muun muassa viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annettua lakia (jälj. arviointilaki).

Esityksen mukaan valtionhallinnon viranomaisille säädettäisiin velvollisuus arvioida tietojärjestelmänsä ja tietoliikennejärjestelynsä vähintään itsearviointeina. Ehdotetun 3 a §:n 1 kohdan mukaan valtionhallinnon viranomaisen kuitenkin olisi pyydettävä arviointiviranomaisen arviointi tietojärjestelmälleen tai tietoliikennejärjestelylleen, jossa käsitellään turvallisuusluokkaan I tai II luokiteltuja tietoja ja kohdan 2 mukaan pyydettävä arviointiviranomaisen tai hankittava tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi tietojärjestelmälleen tai tietoliikennejärjestelylleen, jossa käsitellään turvallisuusluokkaan III luokiteltuja tietoja, ellei se päättä arvioinnin pyytämisen tai hankkimisen olevan tietojärjestelmän tai tietoliikennejärjestelyn riskiarvioinnin perusteella tarpeetonta.

Ehdotetun mukaan valtionhallinnon viranomaisella olisi siten säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa velvollisuus pyytää arviointiviranomaisen arviointi tai hankkia tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi. Voimassa olevassa lainsäädännössä viranomaisille ei ole säädetty vastaavaa yleistä tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen arviointivelvollisuutta, kuin mitä esitysluonnoksessa nyt ehdotetaan säädettävän. Arviointiviranomaisena toimisi Liikenne- ja viestintävirasto muutoin paitsi ehdotetun 3 d §:n 4 momentin tarkoittamissa tilanteissa, jolloin toimivaltaisena arviointiviranomaisena toimisi Pääesikunnan määrätty turvallisuusviranomainen.

Arviointilain soveltamisalasäännöksen (1 §) ja viranomaismääritelmän (2 §:n 3 kohta) perusteella ehdotetut arviointivelvollisuudet koskisivat myös eduskunnan virastoja ja laitoksia ja siten muun muassa oikeusasiamiehen kansliaa. Tämä tarkoittaisi, että oikeusasiamiehen kanslialla olisi ehdotettavan 3 a §:n kohtien 1 ja 2 mukainen velvollisuus pyytää arviointiviranomaisen arviointi tai hankkia tietoturvallisuuden arviointilaitoksen arviointi. Myös esitysluonnoksen 6 §:ssä säädettäväksi ehdotettu arviointiviranomaisen tiedonsaantioikeus sekä oikeus päästä tiloihin ja tietojärjestelmiin, koskisi sekin oikeusasiamiehen kansliaa.

Tietoturvallisuuden valvonnan kohdentamista ylimpiin laillisuusvalvojiin ja eduskunnan virastoihin on arvioitu muun muassa NIS2-direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä (HE 57/2024 vp, mm. s. 214 ja 268 ja PeVL 62/2024 vp). Sääntelyssä ylimpien laillisuusvalvojien valtiosääntöinen asema on otettu huomioon, eikä valvovan viranomaisen valvontatoimivaltuuksia tai tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta sovelleta eduskunnan oikeusasiamiehen kuten ei myöskään valtioneuvoston oikeuskanslerin toimintaan.

Säädösperusteluissa on viitattu tietosuojalain säätämistä koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa [PeVL 14/2018 vp](#) esitettyyn, että ylimpien laillisuusvalvojien valtiosääntöinen asema ja tehtävät sekä laillisuusvalvonnan valtiosääntöinen kokonaisuus eivät mahdollista asteellisesti alemman tietosuojavaltuutetun ylimpiin laillisuusvalvojiin kohdistuvaa valvontaa ja että tällaisen rajauksen on ilmevä myös tietosuojalain säännöksistä nimenomaisesti. Perustuslakivaliokunnan mukaan: "Valtiosäännön perustaviin lähtökohtiin kuuluu eduskunnan ja valtioneuvoston välinen tehtäväjako. Perustuslain 2 ja 3 §:ssä säädettyjen valtiollisten tehtävien jaon ja valtioelinten välisten toimivaltasuhteiden kannalta ei lähtökohtaisesti ole perusteltua, että valtioneuvoston alaiseen hallintoon kuuluva viranomainen voisi valvoa eduskunnan tai eduskunnan oikeusasiamiehen toimintaa."

Edellä todetussa NIS2-direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta puolestaan katsoi, että eduskunnan virastojen sisällyttäminen arvioitavan olleen lakiehdotuksen 4 a luvun soveltamisalaan olisi merkinnyt sitä, että lakiehdotuksessa liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimivalle hallintoviranomaiselle myönnettävät valvontatoimivaltuudet olisivat kohdistuneet laajasti myös eduskuntaan kokonaisuutena. Valiokunnan mukaan lakiehdotusta oli muutettava siten, että tiedonhallintalain 4 a lukua ei sovelleta eduskunnan virastoihin.

Aiemmassa käytännössään perustuslakivaliokunta ([PeVL 46/2010 vp](#)) on myös pitänyt perustuslain vastaisena lakiehdotusta, jossa valtiovarainministeriölle olisi annettu valta ohjata eduskunnan virastojen tietohallintoa. Valiokunnan mielestä ehdotuksen arvioinnissa oli viime kädessä merkityksellistä perustuslain 2 §:ään palautuva valtiojärjestyksen perusteisiin kuuluva institutionaalinen ratkaisu, jossa lainsäädäntövaltaa käyttävä ja valtiontaloudesta päättävä eduskunta on ylimpänä valtioelimenä erotettu hallitusvaltaa käyttävästä valtioneuvostosta. Tämän perusratkaisun vastaista olisi valiokunnan mielestä ollut selvästi sellainen tilanne, jossa valtiovarainministeriö ohjaisi eduskunnan virastojen tietohallintoa.

Tietosuojalaissa oikeusasiamies (ja oikeuskansleri) on rajattu tietosuojavaltuutetun valvontavallan ulkopuolelle. Ylimmät laillisuusvalvojat on rajattu myös digitaalisten palveluiden saavutettavuusvaatimuksia valvovan viranomaisen valvontavallan ulkopuolelle. Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain mukaan valvontaviranomaisella ei ole oikeutta valvoa ja tarkastaa eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin digitaalisia palveluita eikä antaa niitä koskevia määräyksiä saavutettavuusvaatimusten täyttämiseksi. Säännöksen perusteluissa ([HE 60/2018 vp](#), s. 85–86) todettiin muun muassa oikeusasiamies Petri Jääskeläisen työsuojelutarkastusta koskeva ratkaisu 31.12.2014 ([Dnro 1722/2/11](#)). Ratkaisussa oikeusasiamies totesi oikeusasiamiehen valvonnan kuuluvan perustuslain mukaan yksinomaan eduskunnalle ja sen perustuslakivaliokunnalle. Ratkaisun mukaan työsuojeluviranomaisilla ei ole toimivaltaa suorittaa tarkastuksia eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa taikka muutoinkaan valvoa tai ohjata oikeusasiamiehen toimintaa.

Totean, että oikeusasiamies Jääskeläinen on eduskunnan oikeusasiamiehen [kertomuksen 2024](#) kertomuspuheenvuorossaan käsitellyt oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman ja riippumattomuuden turvaamista. Oikeusasiamieheen kohdistuvan valvonnan osalta puheenvuorossa on käsitelty erityisesti työsuojelun valvontaa oikeusasiamiehen kansliassa, tietosuojavaltuutetun valvontavaltaa ja valtiokonttorin toimivaltaa valtion vahingonkorvaustoiminnassa.

Lausunnolla nyt olevassa esitysluonnoksessa ei ole lainkaan otettu huomioon eduskunnan oikeusasiamiehen (tai valtioneuvoston oikeuskanslerin) valtiosääntöistä asemaa ylimpänä laillisuusvalvojana. Vaille huomiota on jäänyt myös eduskunnan muiden virastojen aseman arvioiminen.

Ottaen huomioon oikeusasiamiehen valtiosääntöisen aseman ja riippumattomuuden en pidä mahdollista, että oikeusasiamiehen valvonnan alainen arviointiviranomainen tai tietoturvallisuuden arviointilaitos voisi arvioida oikeusasiamiehen kanslian tietojärjestelmiä tai tietoliikennejärjestelyjä taikka arviointiviranomainen voisi kohdistaa oikeusasiamiehen kansliaan ehdotetun 6 §:n mukaisia tarkastus- tai muita toimia. Siten katsoisin, että oikeusasiamiehen kanslia (ja vastaavasti oikeuskanslerinvirasto) on rajattava ehdotetun arviointivelvollisuuden ulkopuolelle.

Jatkovalmistelussa tulee arvioida myös eduskunnan muiden virastojen asemaa kysymyksessä olevassa suhteessa.

Lisäksi kiinnitän huomiota siihen, että esitysluonnoksessa ehdotettua arviointivelvollisuutta ei ole arvioitu erikseen myöskään tuomioistuinten kohdalla, eikä siten myöskään tuomioistuinten perustuslaillisen riippumattomuuden näkökulmasta. Pidän tätä asian jatkovalmistelussa välttämättömänä.